

2026-01-16

Svar till: s.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer S2025/02039

FSS remissvar angående utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet, S2025/02039

Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) har från Socialdepartementet fått remiss avseende utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga (S2025/02039). Remissvaret ska ha kommit in senast 19 januari 2026.

Om FSS

FSS är en partipolitiskt obunden förening som företräder cirka 400 socialchefer i landet. Föreningen verkar utifrån den professionella kunskapen hos sina medlemmar och med syftet att bidra till utvecklingen av den svenska välfärden och en kunskapsbaserad socialtjänst.

Inledning

FSS har tagit del av utkastet till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. Vi välkomnar utredningens ambition att stärka barns rättigheter, rättssäkerhet och trygghet inom vård- och skyddsprocesser. Nedan följer våra synpunkter och rekommendationer för att säkerställa ett verkningsfullt genomförande.

Synpunkter angående kort remisstid

Svarstiden har varit drygt en månad, vilket är otillräckligt för förändringar i tvångslagstiftning som rör stöd och skydd för barn och unga – en av samhällets mest ingripande åtgärder. Lagrådet har tidigare påpekat att remissinstanser behöver tillräcklig tid för att sätta sig in i förslag och utforma svar (2018-10-23). Enligt Propositionshandboken (Ds 1997:1) bör remisstiden som huvudregel inte vara kortare än tre månader. För kommuner måste även beslutsordningen beaktas.

Ärendet

Förslagen innebär att lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ersätts med en modern och tydlig lagstiftning, som svarar upp mot de behov av skydd och stöd som barn och unga har i dag. I utkastet till lagrådsremiss föreslås att de flesta bestämmelser i LVU behålls och förs över till två nya lagar. Det handlar dels om en lag om omhändertagande för vård av barn och unga, dels en lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

FSS ser flera delar i förslaget som är viktiga och välkomna

Barnrättsperspektivet stärks, bland annat genom att barns och ungas rättigheter samlas i ett eget kapitel i respektive lag. FSS anser att lagrådsremissen innehåller flera positiva förändringar som sannolikt kommer att stärka barns rättigheter i LVU-processen.

Vi ser särskilt följande förbättringar:

- **Barns och ungas rättigheter tydliggörs:** Rätten att framföra åsikter, få information och föra sin egen talan framgår tydligt.
- **Kontinuerlig och individanpassad information:** Vi välkomnar förtydligandet om att barn ska ges information om beslutet och hur det kan överklagas.
- **Rätt till offentligt biträde:** Att denna rätt förtydligas och utökas är en viktig förstärkning.
- **Prövning av barnets bästa:** Den nya lagen stadgar att det alltid ska prövas om vården är till barnets bästa, vilket stärker barnrättsperspektivet i domstolarnas bedömningar.

Förtydligande om barns delaktighet

FSS anser att barns delaktighet måste vara reell och inte enbart formell. Det innebär att barn och unga ska ges faktiska möjligheter att påverka och förstå processen, inte bara informeras om beslut som redan fattats. Delaktighet kräver att informationen är anpassad till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar, samt att barnet får stöd i att uttrycka sina åsikter på ett tryggt sätt. Myndigheter behöver säkerställa att barns synpunkter dokumenteras och beaktas i beslutsunderlag, och att barnets perspektiv vägs in i varje steg av processen. Barnens delaktighet får inte reduceras till en symbolfråga utan måste genomsyra det dagliga arbetet i alla berörda myndigheter.

Förtydligande kriterier för tvångsomhändertagande

FSS anser att förtydligade kriterier för tvångsomhändertagande bidrar till ökad rättssäkerhet för både barn och vårdnadshavare. Syftet är att bättre skydda barn från kriminella miljöer och hedersrelaterat våld samt att ge principen om barnets bästa större tyngd genom dubbelreglering i lagtexten. Domstolen ska tydligt redovisa bedömningen av om omhändertagandet är till barnets bästa, där vårdens mål och skydd vägs mot inskränkningar i barnets rättigheter.

Förslaget klargör även att brister i omsorgen ska omfatta hela föräldraansvaret och barnets grundläggande behov av omvårdnad, trygghet och god fostran. Uttrycket "brister i omsorgen" föreslås ersättas med "brister i omsorgen om barnets grundläggande behov" för att undanröja oklarheter. Detta inkluderar materiella och känslomässiga brister samt situationer där barnet utnyttjas genom hårt arbete eller omfattande hushållsarbete. FSS tillstyrker förslaget och anser att förtydligandena är nödvändiga för att stärka barnets rättigheter och säkerställa en rättssäker och tydlig tillämpning av lagen. Förslaget ger ett tydligare barnperspektiv och minskar risken för olika tolkningar i rättstillämpningen. Genom att definiera omsorgsbrister utifrån barnets grundläggande behov skapas en mer enhetlig och rättssäker bedömning.

När det gäller placering av barn till följd av förhållandena i hemmet enligt 3 kap. 2 § har rekvisitet "otillbörligt utnyttjande" ersatts av "utnyttjande och exploatering sexuellt". FSS ser positivt på detta då "otillbörligt utnyttjande" är ett ålderdomligt uttryck som rent språkligt saknar tydlig innebörd. Rekvisitet "brister i omsorgen" kompletteras med "brister i omsorgen om barnets grundläggande behov". Med detta avses barnets rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran enligt Föräldrabalken. FSS anser att kopplingen till ansvaret i Föräldrabalken är avgörande men bedömningen av vad som är att anse som "god fostran" kan ju vara vitt skild utifrån vem som gör bedömningen. Bedömningen kommer att vara komplicerad.

FSS är positiv till att den påtagliga risken alltjämt ska påvisas vid ett omhändertagande och att det är de faktiska konsekvenserna av riskens inverkan på barnets hälsa och utveckling som är avgörande för om tvångsvård kan beredas eller ej. FSS menar dock att lagrådsremissen i större utsträckning borde

ha gett vägledning kring praktiska frågor gällande socialnämndens ansvar och bestämmanderätt under vårdtiden. Som det nu är konstateras att ansvaret och bestämmanderätten är problematiska och behöver lösas individuellt, men ger inga tydliga exempel eller vägledning kring när dessa problem uppstår.

Tryggheten och stabiliteten för familjehemsplacerade barn

Förslaget om att införa en ny grund för omhändertagande med hänsyn till barnets anknytning till familjehem syftar till att stärka trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn. Regleringen ska möjliggöra att barn som knutit starka band till sitt familjehem kan bo kvar även när ursprungliga skäl för vård enligt 2 § LVU upphört, om en återflytt riskerar att skada barnets utveckling. FSS ser dock betydande utmaningar med förslaget. Återföreningsprincipen, som är en grundpelare i LVU, blir oklar och lämnar socialtjänsten utan tillräcklig vägledning i hur barns bästa ska vägas mot biologiska band. Lagstiftaren har inte tillräckligt analyserat konsekvenserna för vårdnadshavares förändringsbenägenhet och risken för utdragna juridiska tvister som kan påverka barnets välmående. Vidare kan regleringen leda till fler frivilliga placeringar enligt SoL, vilket inte adresserar lagstiftarens syfte och skapar ojämlika möjligheter för barn beroende på vårdform.

Sammantaget efterfrågas en fördjupad analys av hur barns anknytning, återföreningsprincipen och incitament för förändring ska balanseras för att undvika negativa effekter för barn och familjer. Lagstiftaren bör utveckla förslaget genom att tydligare analysera och reglera förhållandet mellan återföreningsprincipen och barnets anknytning till familjehemmet. Det behövs vägledning för socialtjänsten i hur barns bästa ska bedömas i dessa komplexa situationer, för att undvika att ansvaret läggs på enskilda handläggare utan stöd i lag eller praxis. Vidare bör konsekvenserna för vårdnadshavares förändringsbenägenhet och risken för utdragna juridiska tvister beaktas, liksom hur incitament för återförening kan upprätthållas. Lagstiftaren bör också överväga om regleringen ska omfatta placeringar enligt SoL för att undvika ojämlika möjligheter för barn beroende på vårdform. Sammantaget rekommenderas att förslaget kompletteras med en fördjupad analys och tydliga riktlinjer som säkerställer att barns bästa tillgodoses utan att skapa rättsosäkerhet eller negativa bieffekter.

Förbättrad samordning mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård samt rättsväsendet

Föreningen välkomnar förslaget om förbättrad samordning mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård samt rättsväsendet, då detta kan bidra till mer sammanhållna insatser vid omhändertaganden.

FSS avstyrker förslaget att psykiatriska besvär eller tillstånd inte ska utgöra hinder för omhändertagande på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 §. Vi ser en betydande risk för ansvarsglidning från region till kommun, där socialtjänsten saknar både resurser och kompetens för att tillgodose psykiatriska vårdbehov. Lagstiftarens intention kan inte vara att socialtjänsten ska ta över regionens huvudmannaskap eller ersätta psykiatrisk behandling med sociala insatser. Erfarenhet visar att barn med obehandlade psykiatriska problem ofta placeras enligt LVU på grund av normbrytande beteenden, utan att grundproblemet åtgärdas. Trots samordnad individuell plan (SIP) och andra samverkansformer är det svårt att säkerställa nödvändig psykiatrisk vård för placerade barn. Ett uttalat ansvar för socialtjänsten riskerar att leda till fler placeringar i dygnsvård som saknar kompetens för psykiatriska behov, samtidigt som socialsekreterare kan känna sig pressade att omhänderta barn vars huvudsakliga behov är psykiatriska.

FSS anser att kommuners och regioners ansvar bör definieras tydligare i lagtexten. Vidare bör det utredas vilken form av hälso- och sjukvård dessa barn behöver samt vilka organisatoriska hinder inom hälso- och sjukvården som gör att behoven inte tillgodoses idag.

Ökad administration och ökade kostnader

FSS ser att förslagen innebär ökad administration för socialtjänsten samt risk för kraftigt ökade kostnader för kommunerna utifrån fler placeringar och längre placeringstider i familjehem. Det är viktigt att lagförslaget kommer med kostnadstäckning till kommunerna vilket FSS bedömer inte har tagits med i beräkningen i tillräckligt stor utsträckning. Bristen på familjehem har varit skriande stor under en lång tid. Familjehemmens status och trygghet behöver säkerställas om fler ska vilja ta sig an dessa angelägna, svåra och i många fall längre uppdrag.

Resurs- och kompetenskrav

FSS vill slutligen framföra följande synpunkter och rekommendationer.

Finansiering och resursfördelning

Staten bör säkerställa riktade statsbidrag till kommunerna för att täcka de ökade kostnader som följer av lagförslaget. Dessa kostnader avser bland annat:

- Utökade barnsamtal.
- Tätare uppföljning.
- Förstärkt dokumentation.

Vidare bör särskilda medel öronmärkas för att undvika förseningar i akuta skyddsärenden.

Kompetensförsörjning och utbildning

FSS rekommenderar långsiktiga satsningar på kompetensutveckling och handledning för att säkerställa kvalitet och rättssäkerhet. Obligatoriska utbildningsinsatser för handläggare och chefer ska genomföras innan lagen träder i kraft. Utbildning bör även omfatta de yrkesgrupper som ska utföra insatserna.

Tillämpning och risk för ökad administration

Lagtexten bör kompletteras med flexibla tillämpningsföreskrifter som ger utrymme för professionella bedömningar i akuta ärenden. Detta är nödvändigt för att motverka en ökad byråkratisering och säkerställa att barnets behov står i centrum.

Samverkan och nationella riktlinjer

Ett nationellt ramverk för samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola bör utarbetas. Ramverket ska innehålla tydliga roller och ansvarsfördelning. Vidare bör nationella riktlinjer tas fram för rekrytering av familjehem och eftervårdsstöd.

Digitalisering och administrativt stöd

För att minska den administrativa belastningen bör digitala stödverktyg och förenklade processer säkerställas.

Uppföljning och utvärdering

Lagförslaget bör kompletteras med krav på systematisk uppföljning av genomförda insatser. Uppföljningen ska omfatta samtliga aktörer som följt barnets utveckling och syfta till att identifiera förbättringsområden. Det är av stor vikt att utvärdera om reformen leder till avsett resultat.

Övergripande inriktning

FSS konstaterar att flera nya lagar och statliga utredningar har riktats mot socialtjänsten under senare tid. Det saknas dock en samlad nationell strategi för socialtjänstens långsiktiga utveckling. En sådan strategi bör utarbetas för att skapa tydlighet och hållbarhet i verksamheten.

Sammanfattning

FSS välkomnar lagförslagets barnrättsliga inriktning och ambitionen att stärka barns trygghet och rättsskydd. För att intentionerna ska realiseras krävs dock följande åtgärder:

- Riktade statsbidrag för att finansiera ambitionshöjningen
- Nationella utbildnings- och implementeringsprogram
- Tydliga samverkansramar och föreskrifter
- Digitala lösningar och administrativt stöd

Dessa åtgärder bör planeras och kommuniceras i god tid före lagens ikraftträdande. FSS ser fram emot fortsatt dialog kring hur staten, regionerna och kommunerna tillsammans kan säkerställa ett hållbart genomförande.

Föreningen Sveriges socialchefer (FSS)

Anna Burston, ordförande